

The background features a vertical green-to-yellow gradient on the left side. The rest of the page is a solid blue color with large, organic, white-outlined shapes that resemble stylized hills or water waves. The text is centered in the blue area.

Landgraaf 2025: boeiend en bloeiend

Strategische visie Landgraaf
voor het komende decennium

Landgraaf 2025: boeiend en bloeiend

Strategische visie Landgraaf
voor het komende decennium

INHOUD

Voorwoord	3
Landgraaf 2025: boeiend en bloeiend – de totstandkoming	4
Visie op strategie en strategieontwikkeling: de burger aan zet	6
De demografische transitie	8
Strategie en aandachtsgebieden	11
• Economie	11
• Wonen en openbare ruimte	12
• Voorzieningen en dienstverlening	13
• Leefbaarheid en sociale contacten	15
Bijlage: belangrijke bronnen	16

VOORWOORD

Voor u ligt de strategische visie van de gemeente **Langraaf**. De titel is **'Landgraaf 2025 – boeiend en bloeiend'**. Deze visie is na een intensieve voorbereiding tot stand gekomen. Zo zijn er discussieavonden georganiseerd met de ambtelijke en politiek/bestuurlijke verantwoordelijken, met het bedrijfsleven en met maatschappelijke organisaties in Landgraaf. De betekenis voor Landgraaf van de demografische transitie – bevolkingsdaling, ontgroening en vergrijzing - voor de politiek en het bestuur, de economie en de samenleving stond tijdens deze avonden centraal.

Daarnaast baseert deze visie zich op de uitkomsten van een door CESRT/NEIMED (Zuyd Hogeschool) uitgevoerde **'Wijkmonitor Krimp'**. De wijkmonitor is ontwikkeld om de beschikbaarheid van voorzieningen, de leefbaarheid en het actief burgerschap in een krimpende en vergrijzende omgeving vast te stellen. Tenslotte zijn de toekomstverwachtingen van jongeren in Landgraaf onderzocht: hoe kijken zij naar en wat bindt hen aan Landgraaf.

Het resultaat is een uitdagende visie geworden met daaraan gekoppelde actiepunten, die richting geeft aan wat het komende decennium van belang is om de kwaliteit van leven in Landgraaf te borgen. **'Landgraaf 2025 – boeiend en bloeiend'** is dan ook geen eindproduct, maar een startpunt voor een gezamenlijk optrekken met alle betrokkenen om Landgraaf een mooie toekomst te geven!

Voor u ligt de **strategische visie van de gemeente Langraaf**. De titel is **'Landgraaf 2025 – boeiend en bloeiend'** en is **richtinggevend voor het** beleid van de gemeente voor de komende 10 jaar. Richtinggevend wordt hier letterlijk bedoeld: het document probeert richting te geven aan de toekomst van Landgraaf zonder die toekomst daarmee te willen fixeren. Integendeel, de gemeente neemt zich nadrukkelijker dan tot nu toe voor regelmatig met inwoners en stakeholders uit de Landgraafse samenleving van gedachten te wisselen om daarmee de beschreven voornemens in deze notitie steeds te toetsen, te actualiseren en eventueel te wijzigen. Daarmee is al een eerste strategisch doel van de gemeente uitdrukkelijk geformuleerd: nog meer dan tot nu toe wil de gemeente in de nabije toekomst steeds frequenter beleid en beleidsvoornemens interactief en in samenspraak met de belanghebbenden uit de lokale/regionale economie en het lokale/regionale maatschappelijke middenveld vorm en inhoud geven.

Daarmee wordt voortgeborduurd op de methode, die gebruikt is bij de totstandkoming van deze visie. In samenwerking met CESRT/NEIMED van de Zuyd Hogeschool zijn discussieavonden georganiseerd met de ambtelijke en politiek/bestuurlijk verantwoordelijken, het bedrijfsleven en de maatschappelijke **organisaties in Landgraaf**. Thema's waren **steeds de toekomstige demografische ontwikkeling van Landgraaf**, ook wel de demografische transitie genoemd, waarin bevolkingsdaling, ontgroening en vergrijzing dominante factoren zijn. De betekenis hiervan voor de lokale politiek, de lokale economie en de lokale samenleving werd tijdens deze avonden gezamenlijk geanalyseerd en, waar mogelijk, van conclusies en aanbevelingen voorzien.

De strategische visie 'boeiend en bloeiend' is gebaseerd op de uitkomsten van deze 'discussietafels'. Daarnaast baseert de visie zich op de resultaten van een door CESRT/NEIMED uitgevoerde **'Wijkmonitor Krimp' en een onderzoek** naar de toekomstverwachtingen van jongeren. De wijkmonitor is ontwikkeld om de beschikbaarheid van voorzieningen, de leefbaarheid en het actief burgerschap in een krimpende en vergrijzende omgeving vast te stellen. Het analyseert de feitelijke situatie qua voorzieningen in Landgraaf, geeft inzicht in hoe de Landgraafse burger zijn omgeving ervaart – leefbaarheid – en op welke gebieden de Landgraafse burger actief wil worden – actief burgerschap. Daarnaast zijn jongeren (15 tot 25 jaar) in Landgraaf apart geïnterviewd over hun binding met en hun toekomstverwachtingen ten aanzien van Landgraaf. Samenvattend baseert de strategische visie zich dus op:

- De resultaten van de discussieavonden (ambtelijk, bestuur/politiek, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties)
- De uitkomsten van de Wijkmonitor Krimp
- De conclusies van het onderzoek bij jongeren

De gemeente neemt zich voor deze werkwijze bij de totstandkoming van de strategische visie leidend te laten zijn voor het contact met de Landgraafse bewoners en stakeholders door met hen de voornemens van beleid steeds op hoofdlijnen te toetsen, waar nodig te actualiseren en - indien noodzakelijk – te wijzigen. In toenemende mate zullen de vraagstukken die besproken worden de vraagstukken zijn van de burgers zelf en zal de gemeente zich steeds meer profileren als faciliterende partij in dit verband.

Samenspraak en dialoog met de burger wordt de komende 10 jaar met hoofdletters in Landgraaf geschreven! Kortom, Landgraaf is en blijft een boeiende en bloeiende gemeente het komende decennium. Een groene, dynamische gemeente, grenzend aan Duitsland en aan de gemeenten Brunssum, Heerlen en Kerkrade en 30 jaar jong!

Inhoudelijk gaat deze strategische visie in op de volgende onderwerpen: economie, wonen en openbare ruimte, voorzieningen en dienstverlening en leefbaarheid en sociale contacten. Uiteindelijk moet de samenspraak en de dialoog met de burgers en stakeholders uitmonden in keuzes voor een toekomst van Landgraaf, waarin de kwaliteit en niet kwantiteit bij een krimpende, ontgroenende en vergrijzende gemeente voorop staat.

LEESWIJZER

Het eerste hoofdstuk gaat in op de bouwstenen van deze strategische visie. Het tweede hoofdstuk behandelt de demografische situatie van Landgraaf in het heden en de toekomst – met name de bevolkingsdaling, de ontgroening en de vergrijzing worden hier besproken. Daarna komen in de **hoofdstukken drie tot en met zes de vier genoemde centrale thema's: economie, wonen en openbare ruimte, voorzieningen/ dienstverlening en leefbaarheid/ sociale contacten**. Elk thema bevat een kort samenvatting van de bevindingen tot nu toe en wordt afgesloten met een aantal actiepunten en voornemens.

De strategische visie “Boeiend en Bloeiend” is een lange termijnvisie die de gewenste ontwikkelingsrichting voor Landgraaf 2025 aangeeft. Daarbij speelt visie op strategie en strategieontwikkeling een belangrijke rol, waarbij vier bouwstenen een belangrijke rol spelen:

- De demografische transitie
- Keuze voor kwaliteit van leven
- Samen met de (Eu)regio
- Interactiviteit

a. De demografische transitie

De komende tien jaar zal de bevolking van Landgraaf in zijn samenstelling en in de onderlinge verhoudingen aanmerkelijk veranderen: er zullen minder jongeren zijn, er zullen minder mensen beschikbaar zijn op de arbeidsmarkt en het aantal ouderen zal beduidend groeien. In deze **demografische transitie staat Landgraaf niet alleen. Integendeel, steeds meer regio's en gemeenten in ons land worstelen met bevolkingsdaling, ontgroening en vergrijzing.** Wat betekent een dalende en ouder wordende bevolking voor de kwaliteit van leven in Landgraaf? Hoe moeten we ermee omgaan? En biedt de demografische transitie ook nieuwe mogelijkheden? Anders gezegd: hoe willen we over 10 jaar in Landgraaf wonen, werken, recreëren, cultuur beoefenen en voor elkaar zorgen?

b. Keuze voor kwaliteit van leven

Deze demografische transitie is meer dan slechts een kleine ingreep op de politieke, economische en maatschappelijke verhoudingen in Landgraaf. Dat betekent ook dat we alles een klein beetje minder doen, omdat we krimpen, en alles een klein beetje meer doen voor ouderen, omdat we vergrijzen, geen optie is voor de toekomst van Landgraaf. Het gaat niet meer om een beetje zus of een beetje zo - kortom, niet om kwantiteit – maar om de kwaliteit van leven in Landgraaf. In dat verband moeten er fundamentele keuzes gemaakt worden, moeten er andere prioriteiten gesteld worden en zullen er andere (financiële) verdeelsleutels gevonden moeten worden. Een krimpemde, ontgroenende en vergrijzende gemeente is geen groeiende gemeente meer en dus zal het toekomstig beleid over economie, wonen en openbare ruimte, voorzieningen en dienstverlening en leefbaarheid en sociale contacten opnieuw vorm en inhoud moeten krijgen. Niet alles behouden, maar kiezen voor wat de kwaliteit van leven in Landgraaf bepaalt, is dan leidend.

c. Samen met de (Eu)regio

Landgraaf draagt actief bij aan de realisering van grootschalige bovenlokale beleidsopgaven. Dit **betekent een positieve grondhouding (ja, tenzij...) wanneer de (Eu)regio iets van Landgraaf nodig heeft.** Dit betekent ook acceptatie wanneer bepaalde ontwikkelingen niet in Landgraaf, maar elders in de (Eu)regio plaatsvinden, wanneer dit voor de (Eu)regio als geheel het beste is. Dit betekent ook: kritisch kijken of bestaand beleid wel zo goed aansluit c.q. inspeelt op de opgave van de (Eu)regio: willen we niet nog altijd meer dan nodig is? Welke kansen worden er door de regio geboden, zowel aan deze als aan de andere kant van de grens? Het belang van een sterke en goed ontwikkelde (Eu)regio is ook het belang van Landgraaf.

d. Interactiviteit: de burger aan zet

Deze strategische visie is geen eindnota, maar een beginnotitie – een startpunt zogezegd. Regelmatig zal de gemeente de dialoog met burgers, stakeholders en belanghebbenden bij Landgraaf opzoeken om het gekozen beleid te toetsen en te actualiseren. De betrokkenheid van de burger zal gestimuleerd worden door zijn eigenverantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de woon- en leefomgeving te vergroten. De gemeente streeft ernaar om in 2025 enkel nog een aantal onderling overeengekomen basisdiensten te leveren en zal de burger, die meer of iets anders wil dan het basispakket, daarin hooguit faciliteren. Dit houdt concreet in, dat als de burger meer wil, hij of zij hiervoor ook de verantwoordelijkheid moet nemen. Dit betekent dat door de continue dialoog een cultuuromslag heeft plaatsgevonden in de verhouding tussen de gemeente en haar inwoners: in plaats van het reageren op elkaar is er geïnvesteerd in een meer op elkaar afgestemde, constructieve en proactieve onderlinge relatie.

Deze bouwstenen resulteren in de navolgende ambitie:

In 2025 heeft Landgraaf goed ingespeeld op de demografische transitie. Het is dan een gemeente met een goed bereikbaar centrum met een breed aanbod aan commerciële activiteiten, met winkelcentra en sociale en culturele activiteiten in wijken en/of buurten, en uitstekend verbonden met de recreatieve (top)attracties. Een gemeente, die voor minimaal 50% aangesloten is op nieuwe energie, die goed ontsloten is binnen de Parkstedelijke regio en waar in de voormalige kernen nog altijd elementaire kleinschalige voorzieningen aanwezig zijn. Een gemeente, die als recreatief, veilig en groen bekend staat en die economisch, sociaal-cultureel en infrastructureel toegankelijk en aantrekkelijk is. Een gemeente ook, waar de burger niet achterover leunt, maar zijn verantwoordelijkheid neemt en zich actief en ondernemend engageert aan de Landgraafse samenleving: een initiërende burger met een faciliterende gemeente.

DE DEMOGRAFISCHE TRANSITIE¹

Landgraaf is een krimpende, ontgroenende en vergrijzende gemeente. Hierin is Landgraaf niet uniek; ook andere gemeenten in Nederland hebben te maken met deze demografische transitie. Daarbij zijn de cijfermatige prognoses nooit absoluut: veranderingen in de Landgraafse samenleving zullen altijd tot een wijziging van de cijfers leiden. Wel verwijzen de prognoses naar trends en zijn ze in die zin onomkeerbaar richtinggevend voor de toekomstige samenstelling van de Landgraafse bevolking.

Bevolkingsprognose Landgraaf							
	2012	2015	2020	2025	2030	2035	2040
Totaal alle leeftijden	38 068	37 480	36 280	34 980	33 550	31 830	29 890
0 t/m 19 jaar	7 276	6 930	6 510	6 080	5 910	5 570	5 180
20 t/m 64 jaar	23 284	22 300	20 460	18 600	16 670	15 150	14 200
65 jaar of ouder	7 508	8 250	9 310	10 300	10 970	11 110	10 510

Bron: Etil, 2012

Krimp in Landgraaf

Op dit moment telt de gemeente Landgraaf ruim 38000 inwoners (Etil, 2012). Naar verwachting zullen dat er in 2015 37500 zijn en in 2025 35000. In 2040 zal volgens de prognose de bevolking gedaald zijn naar 29900; een afname van 20%. De krimp ontstaat doordat het aantal geboorten achterblijft bij het aantal sterfgevallen: Landgraaf toont een dalende lijn bij het aantal kinderen dat jaarlijks geboren wordt en een stijgende lijn bij het aantal inwoners dat jaarlijks komt te overlijden. Dat betekent dat Landgraaf een sterfteoverschot heeft. Daarnaast vertrekken er ook meer inwoners uit Landgraaf de afgelopen jaren dan dat er kwamen wonen (met een uitzondering in 2010, CBS 2012); Landgraaf heeft een klein vertrekoverschot.

Ontgroening en vergrijzing in Landgraaf

Momenteel zijn er ongeveer evenveel jongeren in Landgraaf als ouderen: ruim 7000 personen. De bovenstaande tabel laat echter duidelijk zien dat het aantal jongeren in Landgraaf geleidelijk afneemt

¹ Demografische prognoses verschillen nogal van elkaar. Voor deze notitie hebben we gekozen voor de gegevens van Etil, het Economisch Technologisch Instituut Limburg. De cijfers van het CBS tonen een ander beeld: minder krimp en minder vergrijzing. Het verschil ontstaat door het gebruik van verschillende indicatoren.

naar 6000 in 2025 en naar 5600 in 2040: een reductie met 20% ten opzichte van nu. Tegelijkertijd groeit het aantal ouderen naar 10300 in 2025 en naar 10500 in 2040: een toename van 50%.

(Potentieel) Werkenden in Landgraaf

Het aantal jongeren neemt af, het aantal ouderen neemt toe. Maar ook de potentieel werkende bevolking neemt in Landgraaf af: van 23300 nu naar 18600 in 2025 tot 14200 in 2040: een uiteindelijke reductie van 35%. Het spreekt voor zich dat dit ingrijpende gevolgen heeft voor de lokale economie en arbeidsmarkt niet onberoerd laat.

Prognose van de ontwikkeling van het aantal huishoudens in Landgraaf

Strategisch is het ook van belang in te zoomen op de huishoudenontwikkeling. Op dit moment telt de gemeente Landgraaf 17 490 huishoudens (Etil, 2012). Naar verwachting zullen dat er in 2015 17 430 zijn en in 2025 16 870. In 2040 zal volgens prognose het aantal huishoudens gedaald zijn naar 14 780. Relatief betekent dit dat bij een krimpende bevolking – minder mensen dus - ook het aantal huishoudens gaat krimpen, hoewel minder snel. Er is daarbij ook sprake van een kwalitatieve verschuiving: er zijn steeds minder huishoudens in de groep van 20 t/m 65 jarigen en meer huishoudens in de groep voor 65 + jarigen. De groei van het aantal huishoudens in deze categorie wordt vooral veroorzaakt door een grotere groep alleenstaande ouderen. Landgraaf toont dus een dalende lijn bij de bevolking en het aantal huishoudens.

PARTICULIERE HUISHOUDENS							
	2012	2015	2020	2025	2030	2035	2040
Totaal	17.490	17.430	17.230	16.870	16.360	15.640	14.780
15 tot 20 jaar	40	30	40	30	30	30	30
20 tot 65 jaar	12 380	11 890	10 990	9 960	8 970	8 100	7 600
65 +	5 070	5 510	6 210	6 880	7 360	7 510	7 150

Bron: Etil, 2012

De bovenstaande cijfers laten een ingrijpende demografische transitie zien. De trend van bevolkingsdaling, ontgroening en vergrijzing is duidelijk zichtbaar. Het spreekt voor zich dat deze demografische transitie van grote invloed is op het voorzieningenniveau in de gemeente: er zijn door de krimp een aantal voorzieningen teveel en wat resteert moet aangepast worden aan de behoeften van een kleinere groep jongeren en een grotere groep ouderen.

De zich aftekende demografische transitie roept vragen op, waarop een antwoord moet komen. Vragen, zoals:

- Wat gaan we doen met onze jongeren, onze werkenden en onze ouderen?
- Hoe verdelen we onze aandacht zodat we de belangen en behoeften van kleiner wordende groepen toch in het vizier houden?
- Wat te doen met leegstaande scholen en woningen?
- Hoe houden we de kwaliteit van het bedrijfsleven en retail overeind?
- Waar moet de gemeente als lokale overheid actie ondernemen en wat kan van de burger, het bedrijfsleven en de maatschappelijke organisaties verwacht worden?

Welke *kansen* kortom bieden krimp, ontgroening en vergrijzing?

STRATEGIE EN AANDACHTSGEBIEDEN

De demografische transitie – krimp, ontgroening en vergrijzing – betekent, dat Landgraaf de komende 10 jaar beleid moet maken op en toegroeien moet naar een gemeente van circa 30.000 inwoners in 2040. Kwaliteit van leven met betrekking tot wonen, werk, onderwijs, voorzieningen, vrije tijdbesteding, zorg en welzijn – om enkele belangrijke domeinen te noemen - wordt in Landgraaf gegarandeerd, als er tijdig en bewust met de demografische transitie wordt omgegaan – Landgraaf gaat tot 2025 plannen voor **'growing smaller'**. Die **planning en beleidsontwikkeling** zal vooral betrekking hebben op de **volgende thema's**:

- Economie
- Wonen en openbare ruimte
- Voorzieningen en dienstverlening
- Leefbaarheid en sociale contacten

Het toegroeien naar een leefbare gemeente van circa 30.000 inwoners in 2040 en de **beleidsontwikkeling, die in dit verband op deze thema's zal plaatsvinden, moet interactief met** betrokkenen en belanghebbenden vorm en inhoud krijgen. Dit betekent, dat de gemeente per thema zowel de eigen positie zal definiëren - **in termen van het formuleren van een 'basispakket' voor het** betreffende onderwerp - als met betrokkenen jaarlijks in overleg zal gaan via panels en discussietafels. Het streven daarbij is om gemeente en belanghebbenden beide verantwoordelijk te maken voor het thema en zo te komen tot gedeeld eigenaarschap. Een faciliterende overheid en een actieve burger/bewoner/ondernemer: beide gelijkwaardige partners in en verantwoordelijk voor het toegroeien naar kleiner worden.

ECONOMIE

Het Landgraafse bedrijfsleven tendeert in de toekomst naar schaalvergroting, efficiencyverhoging, samenwerking en bovenlokale ketenvorming. Recreatie en toerisme zijn belangrijke economische pijlers, maar voorkomen moet worden dat een te grote afhankelijkheid van deze sectoren ontstaat. Immers, een **mono-economie maakt gemeenten en regio's kwetsbaar. Ook is het van belang te blijven** zoeken naar de eigen mogelijkheden in het gebied: wat zijn de economische sterktes van Landgraaf. Daarom zal gezocht worden naar grotere diversiteit, zowel binnen Landgraaf als binnen Parkstad als in de grotere Euregio, met name ook Duitsland. Zowel grote als kleine ondernemers verwachten van de gemeente dat dit gefaciliteerd wordt door middel van makelen, bemiddelen en verwijzen.

Actiepunten:

- De gemeente zal actief haar netwerken blijven inzetten voor de promotie van het bedrijfsleven en de retail van Landgraaf, zowel regionaal als landelijk, als in de Euregio. De gemeente zal de bestaande informatievoorziening m.b.t. regelgeving en financiële mogelijkheden intensiveren.
- Gemeente en bedrijfsleven zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het zichtbaar maken van de lokale economische bedrijvigheid naar de buitenwereld toe.
- Recreatie en toerisme zullen ook over de grens gepromoot worden, met name in de Euregio.

- Naast recreatie en toerisme zal er gezocht worden naar een grotere diversiteit in de lokale/regionale economische bedrijvigheid.
- In overleg met retail zal gekomen worden tot een blijvend kwalitatief goed en geconcentreerd winkelaanbod dat in overeenstemming is met de demografische transitie.
- In overleg met retail en bedrijfsleven zal geanalyseerd worden welke maatregelen noodzakelijk zijn om om te gaan met de krapte/krimp op de arbeidsmarkt. Ook de aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt, gekoppeld aan een uitnodigend stagebeleid, dient hierbij betrokken te worden.
- Met alle beperkingen van dien, gaan gemeente en bedrijfsleven meer oog krijgen voor en investeren in de aantrekkelijkheid van Landgraaf om te wonen en te werken.
- Jongeren zijn belangrijk voor de economie van Landgraaf. Er zal in samenspraak met andere overheden en partners beleid ontwikkeld worden om de braindrain van relatief hoog opgeleide jongeren te voorkomen. Bekendheid met arbeidsmogelijkheden in Landgraaf en de (eu)regio alsook het faciliteren van mobiliteit in dat verband en het ontwikkelen van een huisvestingsbeleid voor jongeren zijn in dit verband belangrijk.

Uitvoering:

- De gemeente bepaalt voor zover mogelijk voorafgaande aan samenspraak en dialoog met de belanghebbenden haar uitgangspositie op bovenstaande actiepunten.
- Opbouw van een representatief panel van ondernemers in Landgraaf. Met representatief wordt bedoeld: grote en kleine bedrijven, mannen en vrouwen, jong en oud, uit Landgraaf voortkomend en van buiten. Dit panel wordt frequent geconsulteerd op bovenstaande actiepunten via enquêteering.
- Eens per jaar een discussietafel met het panel en andere genodigden: waar staan we, wat is actueel, welke prioriteiten voor het komende jaar, etc. is dan aan de orde.

WONEN EN OPENBARE RUIMTE

Landgraaf wil een aantrekkelijke gemeente blijven om te wonen, zowel voor jong als voor oud. De bestaande woningvoorraad is echter niet aangepast aan de eisen, die door de demografische transitie eraan gesteld worden. Het aantal jongeren zal afnemen, terwijl zij wel aangeven in Landgraaf te willen blijven wonen, als er voldoende starterswoningen zouden zijn². Ook het aantal gezinnen met kinderen daalt; het aantal ouderen alsook het aantal alleenstaanden neemt daarentegen toe. De woningmarkt zal zich in de periode van deze notitie hierop hebben aangepast: meer woningen zullen er beschikbaar moeten zijn voor kleinere huishoudens, voor senioren en voor jongeren (starters). Landgraaf is een groene gemeente, goed omgeven door mooie natuur en inwoners ervaren Landgraaf dan ook eerder als een dorp dan een stad. Landgraaf is daardoor een aantrekkelijke woongemeente. Dit beeld van Landgraaf zal de komende jaren nadrukkelijk in zicht gebracht worden.

Actiepunten:

- Landgraaf zal zichzelf promoten als een aantrekkelijk woon- en vestigingsgebied voor met name **gezinnen, vooral binnen de eigen regio. Dat Landgraaf in dit verband niet 'duur' is, zal bijzondere aandacht krijgen.**

² Zie het onderzoeksrapport Jongerenonderzoek Landgraaf (2011)

- Landgraaf zal inzetten op sluitende netwerken van fiets-, ruiter- en wandelpaden in de openbare ruimte.
- Landgraaf zal het woonbeleid afstemmen op behoeften van ouderen en met name ook op dat van jongeren:
 - De zorgvraag van ouderen zal in de toekomst toenemen. Slim omgaan met beschikbare woonzorgvoorzieningen en eventuele uitbreiding ervan of aanpassing van bestaande accommodaties dan aan de orde
 - Alleen bouwen voor ouderen is contraproductief: er zal gezorgd worden voor een gebouwde omgeving met voldoende faciliteiten voor jongeren en jonge gezinnen, afgestemd op hun behoeften. Kortom, levensloopbestendig bouwen zal aandacht krijgen.
- In de openbare ruimte zijn ontmoetingsplekken belangrijk. Er zullen veilige en aantrekkelijke ontmoetingsplekken en ruimte gecreëerd worden, zowel voor jong als voor oud. Paradoxen als het aantrekkelijk maken van de omgeving voor jongeren en het tegelijkertijd instellen van samscholingsverboden zullen verleden tijd zijn.
- Landgraaf zal een duurzame en milieuvriendelijke gemeente zijn. Dat wordt onder andere vertaald in een openbare ruimte, waarin zoveel mogelijk gebruik is gemaakt van groene energie en milieuvriendelijke onkruidbestrijding.
- Bij leegstaande woningen of bedrijfspanden zullen de mogelijkheden voor het doorontwikkelen van onder andere stadslandbouw steeds onderzocht worden.
- Het beheer van de openbare ruimte zal met facilitering door de gemeente in toenemende mate door de burger van Landgraaf zelf ter hand worden genomen.

Uitvoering:

- De gemeente bepaalt voor zover mogelijk vooraf haar positie op bovenstaande actiepunten. En gaat daarover vervolgens in dialoog met de belanghebbenden.
- Opbouw van een representatief panel van woningcorporaties, projectontwikkelaars, huurders en private eigenaars, ouderenorganisaties en jongerenverenigingen uit Landgraaf. Dit panel wordt frequent geconsulteerd op bovenstaande actiepunten via enquêtering.
- Eens per jaar een discussietafel met het panel en andere genodigden: waar staan we, wat is actueel, welke prioriteiten voor het komende jaar, etc. is dan aan de orde.

VOORZIENINGEN EN DIENSTVERLENING

Het voorzieningenniveau en de dienstverlening moet in Landgraaf teruggebracht worden naar een bevolking van ongeveer 30.000 inwoners in 2040. De demografische transitie dwingt daarbij tot samenwerking in het maatschappelijke middenveld (verenigingen, etc.) om voorzieningen op cultureel, sociaal, sportief en recreatief gebied te behouden. Dit geldt ook voor zorg en welzijn en in beide gevallen worden voorzieningen en dienstverlening in toenemende mate afhankelijk van de actieve burger.

De gemeente dient in dit verband het eigen basispakket te formuleren (wat kan er van de gemeente verwacht worden wat betreft voorzieningen en dienstverlening) en vervolgens vooral een faciliterende rol te vervullen ter activering van het maatschappelijke middenveld. Immers, met het dunner en ouder worden van de bevolking staan zorg en welzijn, maar ook de verenigingen op het gebied van sport, spel en cultuur onder druk. Ook hier moet de Landgraafse burger uitgedaagd worden actiever bij te dragen

aan deze sectoren, wil men zowel het bestaan als de kwaliteit van de voorzieningen en het aanbod ook in de toekomst nog kunnen garanderen.

Actiepunten:

- De gemeente heeft een basispakket geformuleerd, waarin duidelijk wordt aangegeven welke voorzieningen en diensten de gemeente voor haar rekening neemt.
- Er wordt een instrument ontwikkeld om alle voorzieningen in Landgraaf in kaart te brengen en duidelijk zichtbaar te maken.
- (Basis) voorzieningen in de wijken zullen niet altijd meer beschikbaar, maar wel bereikbaar zijn. Ook zal in dit verband gebruik gemaakt worden van het potentieel in de regio en ook hier zal ingestoken zijn op de bereikbaarheid ervan.
- Dit onderstreept het belang van een goede mobiliteit: voorzieningen zijn goed bereikbaar voor iedereen, maar hoeven niet naast de deur te liggen.
- De gemeente heeft stevig geïnvesteerd in digitale voorzieningen en dienstverlening. Het betreft hier zowel de beschikbaarheid van een open digitaal netwerk in de lokale publieke ruimte (vrij toegang tot internet) als een digitaal aanbod van dienstverlening op het terrein van zorg, welzijn, onderwijs en cultuur.

Het zou goed zijn de burger meer zeggenschap en verantwoordelijkheid te geven over de culturele en sportvoorzieningen in Landgraaf – niet alleen wat betreft de activiteit, maar ook wat betreft het beheer en de exploitatie. Dit betekent dat niet langer de gemeente maar de burger via organisaties, verenigingen, etc. zelf verantwoordelijk is voor buurthuizen, cultuurcentra, muzieklocaties en sportaccommodaties.

Actiepunten:

- Landgraaf gaat door op de ingeslagen weg van duurzame multifunctionele ontmoetingsplekken/voorzieningen, waarin de faciliteiten door verschillende groepen gedeeld worden. Het betreft hier dus multifunctionele sportparken/muziekhuisen/cultuurcentra etc. Door de duurzame multifunctionele bestemming kan het accommodatievraagstuk (verenigingen) worden opgelost. Zowel voor de inhoudelijke invulling als de exploitatie zijn burgers via verenigingen, organisaties, etc. verantwoordelijk.
- Ook krijgt de verantwoordelijkheid van de burger vorm en inhoud door de inzet van wijk- dan wel buurtbudgetten: een budget, dat burgers kunnen uitgeven ter verbetering van hun wijk/buurt.

Uitvoering:

- De gemeente bepaalt een basispakket van voorzieningen en dienstverlening en gaat daarover vervolgens in dialoog met de belanghebbenden.
- De opbouw van een representatief panel van vertegenwoordigers uit de culturele, sportieve en recreatieve sector wordt samengesteld. Een tweede panel op dit terrein wordt gevormd door vertegenwoordigers uit zorg en welzijn. Deze panels worden frequent geconsulteerd op bovenstaande actiepunten via enquêtering.
- Eens per jaar een discussietafel met de panels en andere genodigden: waar staan we, wat is actueel, welke prioriteiten voor het komende jaar, etc. is dan aan de orde.

De kwaliteit van leven in de Landgraafse samenleving wordt in de demografische transitie vooral bepaald door een goede samenwerking tussen de lokale overheid en de maatschappelijke organisaties. Het streven is om het maatschappelijke organisaties meer zeggenschap en meer verantwoordelijkheid te geven en de overheid een meer terughoudende rol te geven. Die verantwoordelijkheid van maatschappelijke organisaties impliceert, dat de aandacht voor de vergrijzing niet mag leiden tot een **'grijze macht'** die de Landgraafse samenleving domineert. Bruggen bouwen met de andere generaties, zoals jonge gezinnen en alleenstaanden tussen 20 en 45 jaar en kinderen en jongeren tot 20 jaar is dan ook mede een opdracht aan de maatschappelijke organisaties. Ruimte voor diversiteit, waardoor meer mensen met een verschillende achtergrond kunnen bijdragen, is van belang. Ook de doorontwikkeling van fysieke en digitale netwerken van Landgravenaren onderling en naar buiten toe, is van belang voor de kwaliteit van het sociale kapitaal.

Actiepunten:

- Er wordt geïnvesteerd in samenwerking in de ruime zin van het woord:
 - Binnen de wijken Ubach over Worms, Nieuwenhagen en Schaesberg, en de binnen de wijken te onderscheiden buurten;
 - Tussen generaties;
 - Tussen bedrijfsleven en verenigingsleven.
- De functie van de wijken/buurten met betrekking tot samenlevingsopbouw wordt versterkt. Zij vormen de motor voor de kwaliteit van leven in Landgraaf en zijn verantwoordelijk voor het bouwen van bruggen tussen belanghebbenden.
- Nieuwe talenten krijgen in Landgraaf een gezicht en een stem: Landgraaf heeft oog voor diversiteit.
- Landgraaf ontwikkelt in de komende jaren een nieuwe mentaliteit, die minder leunt op het verleden (afhankelijkheid van de overheid) en meer recht doet aan de veelvormigheid van de Landgraafse samenleving. Dit krijgt vorm in het project **'Landgraaf is goed voor mijn toekomst, omdat...'**.
- **De relatief lage 'potential support rate' bedreigt de beschikbaarheid van vrijwilligerswerk en mantelzorgers** – in deze zin wordt de potentieel werkende bevolking te klein om aan alle maatschappelijk verwachtingen te voldoen. Een groter beroep op actieve ouderen zal in dit verband de oplossing zijn. Ook zal er van ouderen een grotere maatschappelijke inzet gevraagd worden:
 - Door hen mede verantwoordelijk te maken voor het bouwen van bruggen naar de jongere generaties;
 - Door het door hen opgebouwde menselijk en sociaal kapitaal opnieuw aan te wenden voor de kwaliteit van leven in Landgraaf. Een data- c.q. talentenbank zal ingericht worden om dit zichtbaar en bruikbaar te maken.

Uitvoering:

- De gemeente bepaalt haar basispositie ten aanzien van leefbaarheid en sociale contacten en gaat daar vervolgens over in dialoog met de belanghebbenden.
- De opbouw van een representatief panel van vertegenwoordigers uit de maatschappelijk organisaties, te weten vrijwilligersorganisaties, verenigingen en overige in buurt/wijk actieve organisaties zoals woningcorporatie, zorginstelling en dergelijke. Een tweede panel op dit terrein wordt gevormd door een vertegenwoordiging van jongeren in Landgraaf. Een derde panel wordt gevormd door een vertegenwoordiging van 20 tot 45-jarigen. Deze panels worden frequent geconsulteerd op bovenstaande punten via enquëtering.

- Eens per jaar een discussietafel met de panels en andere genodigden: waar staan we, wat is actueel, welke prioriteiten voor het komende jaar, etc. is dan aan de orde.

BIJLAGE: BELANGRIJKE BRONNEN

Voor de statistische gegevens in dit document is gebruik gemaakt van het materiaal van Etil en het CBS. Daarnaast hebben de verslagen van de avondsessies en de documenten van CESRT, lectoraat sociale integratie als bouwsteen voor deze notitie gefungeerd:

- Gemeente Landgraaf (2012) Verslagen van de discussieavonden met politiek, economie en sociaal-cultureel domein. Gehouden in najaar 2011 en voorjaar 2012.
- Cesrt/Neimed (2011) Wijkmonitor – leefbaarheid en actief burgerschap in Landgraaf. Maastricht, Cesrt/Neimed – Zuyd Hogeschool.
- CESRT (2011) Jongerenonderzoek Landgraaf. Een onderzoek naar de toekomstverwachtingen van jongeren in Landgraaf. Maastricht, Cesrt/Neimed – Zuyd Hogeschool.

